

IV. VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Cíl studijního bloku: Charakteristika aktuálního legislativního prostředí ve vodním hospodářství se zaměřením na veřejnou správu; charakteristika ekonomického prostředí ve vodním hospodářství a připomenutí technických základů odvětví.

Úvod

Vodní hospodářství je národohospodářské odvětví, které se dělí na dva obory, a to **obor vodních toků a obor vodovodů a kanalizací**.

Obor vodních toků se zabývá správou, provozem a rozvojem hydrografické sítě, tj. sítě vodních toků včetně jejich úprav, dále pak objektů a útvarů na nich, zejména přehrad, jezů, vodních nádrží, stupňů a jiných vodních staveb souvisejících s využíváním povrchových vod, regulací jejich odtoku a ochrany před povodněmi. Patří sem též vytváření příznivých podmínek pro obecné užívání vod, (např. vodní rekreaci, sportovní rybářství), pro vodní dopravu a pro krajinnotvorné využívání vod. Tradičně je v našich podmínkách s tímto oborem spjata i problematika generelního vodohospodářského plánování, hydrologických bilancí a péče o jakost povrchových vod. Významným úkolem oboru vodních toků je vytváření podmínek pro odběry povrchové vody k využívání ve vodárenství, v průmyslu i v zemědělství. Někdy se též označuje jako vodní hospodářství krajiny.

Obor vodovodů a kanalizací se zabývá zásobováním pitnou vodou a odváděním a čištěním odpadních vod. Slouží jak obyvatelstvu (domácnostem), tak i ostatním uživatelům, ať již průmyslu, tak i službám všeho druhu. Významně se tak podílí na zajištění hygienicky nezávadného prostředí a zdravých životních podmínek (tradičně je tento obor nazýván zdravotním inženýrstvím nebo zdravotně vodohospodářským inženýrstvím). Patří sem budování a provozování vodních zdrojů, úpraven vody, vodovodních distribučních sítí, kanalizačních sítí a čistíren odpadních vod. Je tradičně spjat s životem v urbanizovaném prostředí, proto je někdy též označován jako vodní hospodářství obcí.

1. Legislativní prostředí a postavení ÚSC ve vodním hospodářství

Základní a obecnou právní normou upravující vztahy k vodám, jejich ochranu a využívání je **zákon č. 254/2001 Sb.** o vodách a o změně některých zákonů (**vodní zákon**) v platném znění (byl dosud změněn dvěma zákony – zák. č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci a omezení znečištění a zákonem č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů). Pro praktické fungování oboru mají z hlediska veřejné správy největší význam orgány obcí a krajů. Pro ně jsou podstatná zejména ustanovení § 104 až 115, které vymezují mj. úlohu obcí a krajů při **výkonu státní správy**. Obce i kraje jsou dle tohoto zákona vodoprávními úřady, které mají rozsáhlé pravomoci i povinnosti.

Obecní úřady zejména upravují, příp. omezují obecné nakládání s vodami, vyžaduje-li to veřejný zájem. Tím se rozumí činnosti, které jinak nevyžadují zvláštní povolení (např. odběr vody z toku bez zvláštního technického zařízení, zachycování vody na jednotlivém pozemku nebo stavbě pro účely ochrany před škodlivými účinky vod, koupání, bruslení na ledu apod.). Omezení může obec uložit např. při porušování břehů, staveb, narušování přírodního prostředí, ohrožování jakosti vod, ohrožování bezpečnosti osob apod.

Obce jsou též ze zákona (§ 115, odst.4) účastníkem řízení pokud se jedná o rozhodnutí jiného vodoprávního úřadu, které může ovlivnit vodní poměry nebo životní prostředí na územním obvodu obce.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají kompetence vymezené v § 105, odst. 2 a § 106 vodního zákona, a to tak, že zejména povolují odběr povrchových a podzemních vod pro účely využívání jednotlivými občany (domácnostmi). Povolují též zřízení, změny nebo zrušení vodních děl pro tyto účely, zejména domovní studny a povolují též její zrušení, úpravu nebo jiná opatření týkající se této studny. Totéž platí i pro jednoduché stavební úpravy pro jímání povrchových vod jednotlivými občany. Tyto obecní úřady též vydávají souhlas ke stavbám obytných budov a terénních úprav v záplavových územích, pokud tyto stavby neovlivňují odtokové poměry. Rovněž se předběžně vyjadřují k záměrům na opatření, která jsou v jejich povolovací kompetenci. To znamená, že poskytují stanovisko ke zřízení studny nebo jiného jednoduchého jímacího zařízení nebo obytné budovy či terénní úpravy v záplavovém území již v průběhu jejich přípravy na vyžádání potenciálního stavebníka. Pověřené obecní úřady též vykonávají veškeré ostatní vodoprávní úkony, pokud není zákonem určeno jinak. Tím převzaly většinu působnosti bývalých okresních úřadů.

Krajské úřady rozhodují v závažnějších věcech (§ 107 vodního zákona), a to hlavně zajišťují agendu hraničních vod po projednání s Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem životního prostředí, agendu realizace programů opatření v oblastech povodí, dále rozhodují o řešení mimořádných situací. Významnou součástí činnosti krajů jsou rozhodující kompetence v oblasti poplatků za vypouštění odpadních vod do vod povrchových a kompetence v problematice technicko-bezpečnostního dohledu nad vodními díly. Jsou rovněž oprávněny povolovat vypouštění odpadních vod ze zdrojů znečištění odpovídajících 10 000 ekvivalentních obyvatel a větších, dále povolovat vypouštění odpadních vod z úprav uranových rud, jaderných elektráren, a to i do kanalizace, povolovat čerpání podzemních vod pro účely snížení jejich znečištění, povolovat vzdouvání vod nad hloubku 10 m nebo akumulaci nad 1 mil. m³, určovat rozsah záplavových území, rozhodovat, zda se jedná o povrchové nebo podzemní vody, zda jde o vodní tok, vyjadřovat se v případech, kdy jim přísluší vydávat povolení nebo souhlas, vydávat výjimky při použití závadných látek a výjimky z průchodnosti vodních toků pro vodní živočichy.

Závěrem k této pasáži je třeba zdůraznit, že oproti předchozímu vodnímu zákonu č.138/1973 Sb.ve znění pozdějších novel (425/1990 Sb., 114/1995 Sb., 14/1998 Sb. a 58/1998 Sb.) jakož i oproti zákonu o státní správě ve vodním hospodářství č. 130/1974 Sb. ve znění pozdějších novel (425/1990 Sb., 132/2000 Sb., 240/2000 Sb. a 185/2001 Sb.) má dnes platný vodní zákon 254/2001 Sb. podstatně **odlišnou úpravu v řadě oblastí**. Jednak nově definuje rozsah úpravy (zejména slučuje část odbornou s částí kompetenční - tedy zabývá se jak ochranou a využíváním vod, tak i kompetencemi veřejné správy), na druhé straně byla do samostatného zákona oddělena oblast vodovodů a kanalizací, které se týkala nezanedbatelná předchozí právní úpravy. Tímto pojetím byl z dnešního vodního zákona vytvořen zákon obecný, kodexového typu, zatím co zákon o vodovodech a kanalizacích je zákonem speciálním, který na vodní zákon navazuje.

Vodní zákon zmocňuje některé orgány veřejné správy (převážně ministerstva, event. vládu) k vydání podrobnějších obecně závazných předpisů (vyhlášek, resp. nařízení vlády). Tyto podrobnější právní normy se vydávají postupně, v současnosti ještě není jejich soubor kompletní.

Odlíšné pojetí nového vodního zákona, jeho velký rozsah a postupně vytvářená soustava návazných právních norem vyžadují, aby pro správné užívání těchto předpisů bylo věnováno poměrně značné úsilí jejich podrobnému prostudování a sledování změn. Tyto změny se dají očekávat, neboť jde o normu novou, která bude vyžadovat po získání zkušeností z praxe ještě některé korekce.

K podrobnějšímu studiu se doporučuje komentované znění vodního zákona včetně dosud vydaných vyhlášek. Tento materiál je přístupný na internetové stránce Ministerstva zemědělství (<http://www.mze.cz>) pod adresou Vodní hospodářství, nová legislativa.

Zákonem, který ve značné míře formuje fungování a vývoj odvětví je **zákon o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů č. 274/2001 Sb.** a k němu pak prováděcí vyhláška č. **428/2001 Sb.** Již z tohoto názvu vyplývá **nové pojetí** této problematiky. Připouští se, že vodovody a kanalizace pro veřejnou potřebu nemusejí být ve vlastnictví veřejnoprávního subjektu (např. obce). Tím se liší od dřívějšího pojetí, které se zabývalo veřejnými vodovody a kanalizacemi, tedy předpokládalo, že infrastruktura bude veřejnoprávními subjekty (obcemi, státem apod.) vlastněna. V současném pojetí postačí, když jsou vodovod či kanalizace zřízeny a provozovány ve veřejném zájmu. Komentované znění zákona o vodovodech a kanalizacích a jeho prováděcí vyhláška jsou rovněž k dispozici na shora uvedených internetových stránkách Ministerstva zemědělství. Obě komentovaná znění byla vydána i knižně.

Kromě uvedených zákonů ovlivňují obor vodovodů a kanalizací ještě další právní normy, a to zejména **zákon o veřejném zdraví č. 258/2000 Sb., zákon o odpadech č. 185/2001 Sb. a zákon o ovzduší č. 86/2002Sb.**

Obor vodovodů a kanalizací je v našich podmínkách tradičně velmi úzce spojen s komunální a regionální sférou. Historicky byly vodovody a kanalizace především záležitostí obecní či městskou. I větší (skupinové) vodovody zpravidla zřizovalo větší město především pro svou potřebu s tím, že po dohodě mohly být připojeny další obce. V době postátnění oboru (v padesátých až osmdesátých letech) zajišťovaly fungování a rozvoj vodovodů a kanalizací regiony, a to nejprve kraje, pak okresy a nakonec opět kraje. Po odstátnění počátkem devadesátých let byla infrastruktura vrácena městům, obcím nebo jejich svazkům. Naproti tomu provozní majetek byl navrácen obcím pouze zčásti, jeho podstatný podíl byl různým způsobem privatizován. Za současného stavu je podstatné zejména to, že podle § 26 a 27 zákona o vodovodech a kanalizacích **obce dbají o rozvoj** vodovodů a kanalizací tím, že zajišťují zpracování této problematiky do závazné části územního plánu obce. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností vykonávají státní správu na úseku vodovodů a kanalizací, pokud zákon nestanoví jinak. Rozhodují též na území své působnosti o povinnosti veřejné služby. Naproti tomu **kraje** dle § 28 zákona o vodovodech a kanalizacích zajišťují zpracování a schválení plánů rozvoje vodovodů a kanalizací, rozhodují o povinnosti veřejné služby, vedou evidenci údajů o vodovodech a kanalizacích a vydávají povolení provozovat vodovod a kanalizaci. Krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou též příslušné ve vymezeném rozsahu k ukládání sankcí za porušení zákona (§ 32 – 35).

Přes dlouhou tradici není obcím ani krajům uložena povinnost zajišťovat samotné zásobování vodou a odvádění a čištění odpadních vod (jak bylo ještě v předchozím zákoně o obcích výslovně uvedeno). Mají však vytvářet zákonem určené prostředí, zejména v oblasti územního plánování, plánování rozvoje vodovodů a kanalizací, vyhrazené vodoprávní agendy a v problematice povinnosti veřejné služby.

Obce však kromě úlohy veřejné správy mají též významné povinnosti i kompetence z titulu **vlastníka** vodovodní a kanalizační infrastruktury. Pokud se práv k tomuto majetku nezřekly (např. prodejem nebo převedením práv a jinou právní osobou), vztahují se na ně zákonná ustanovení spojená s fungováním a rozvojem infrastruktury. Podle konkrétní situace a vlastnické formy pak obce mohou vykonávat tyto kompetence buď samostatně (pokud infrastrukturu vlastní i provozují) nebo prostřednictvím dobrovolných svazků (pokud byla infrastruktura do těchto svazků převedena při odstátnění oboru, eventuálně byla za předchozího legislativního stavu do svazku vložena, nebo byla svazku zapůjčena nebo pronajata nebo mu poskytnuta ve smyslu stávající zákonné úpravy, avšak zůstává v majetku obce). Tyto svazky (někdy též samostatné obce) pak na základě nájemních či provozních smluv zpravidla pronajímají vodohospodářský infrastrukturní majetek odborným organizacím (zpravidla obchodním společnostem - provozovatelům) za smluvně dohodnuté nájemné.

Forma a rozsah prací, které provozovatelé pro obce či jejich svazky vykonávají a za jakých podmínek, se mohou dosti lišit případ od případu. Na jedné straně je možné svěřit provozovateli téměř veškeré kompetence (počínaje zastupováním při obstarávání záležitostí provozu a rozvoje infrastruktury a konče uzavíráním smluv s odběrateli pitné vody a producenty odpadních vod připojenými na kanalizaci včetně vybírání vodného a stočného). Je však též možné naopak omezit činnost provozovatele pouze na základní technicko-provozní úkony (údržba, manipulace, péče o jakost vod apod.), zatímco tržby, rozvoj a další klíčové činnosti si může vlastník infrastruktury ponechat a vykonávat je sám. Vlastník infrastruktury může dokonce zajišťovat provoz ve vlastní režii. Je však pochopitelné, že k provozním činnostem jsou potřebná nejen příslušná oprávnění (vydává krajský úřad při splnění kvalifikačních a ostatních zákonných podmínek), ale i potřebné technické vybavení a kvalifikovaný personál.

Ze zkušenosti je známo, že při provozování vlastníkem je možné po určitou dobu dosáhnout nižších cen (není nutné tvořit zisk, může být personál využíván i k jiným činnostem apod.), na druhé straně však se obtížně dosahuje obdobné technické a ekonomické dynamiky jako v obchodních společnostech. V této souvislosti je třeba se zmínit o tom, že naprosto nerozhoduje, zda provozovatelem je tuzemská nebo zahraniční firma nebo zda v tuzemské firmě má nebo nemá zahraniční kapitál účast. Vodárenství a kanalizace mají charakter lokálního přirozeného monopolu, jehož nositelem je vlastník infrastruktury. Hlavní přednost zahraničního partnera, kterou může být v jiných odvětvích umožnění přístupu na světové trhy v této souvislosti nemá smysl. Také druhý často uváděný důvod pro zahraniční účast, a to přínos know-how není rozhodující, neboť vodárenské a kanalizační technologie a technická vybavení jsou všeobecně dostupná i na tuzemském trhu. Pouze třetí uváděný důvod pro zahraniční vstup je potřeba brát v potaz, a sice kapitálové investice. Toto však má význam především ve smyslu investic do infrastruktury, což přichází v úvahu pouze buď u tzv. smíšených společností (do nichž obce infrastrukturu vložily), nebo chtějí-li infrastrukturu prodat nebo dlouhodobě pronajmout. Tento krok je nutno vždy pečlivě rozvážit a porovnat s jiným možným řešením.

2. Organizace odvětví vodního hospodářství v České republice

Veřejná správa v tomto odvětví je několikastupňová. Na nejvyšší úrovni stojí zákonodárna moc parlamentu a výkonná moc vlády. Úkolem těchto stupňů je vytváření legislativního prostředí, které se opírá o dříve zmíněné zákony a vládní nařízení.

Ústředním vodoprávním úřadem jsou především dvě ministerstva, a to **Ministerstvo zemědělství** a **Ministerstvo životního prostředí**. Obě vykonávají funkce ústředního vodohospodářského úřadu dle vodního zákona. Jejich kompetence jsou vymezeny zhruba tak, že Ministerstvo zemědělství má především pravomoci výkonné, poskytuje však i podporu rozvoje infrastruktury, zejména vodárenské. Ministerstvo životního prostředí má převážně funkce kontrolní, v důležitých otázkách však obě tato ministerstva spolupracují. Ministerstvo životního prostředí řídí další orgán veřejné správy, a to **Českou inspekci životního prostředí**, která je organizována oblastně (oblastní inspektoráty mající odborná oddělení ochrany vod). Česká inspekce životního prostředí má podle vodního zákona jisté kompetence k provádění dozoru (§ 112) a ukládání pokut a nápravných opatření (§ 116 nebo § 42).

Postavení ústředního vodoprávního úřadu mají též další ministerstva, a to **Ministerstvo zdravotnictví**, které řídí řešení otázek hygienických, zejména problematiky hodnocení jakosti pitné vody a s tím souvisejících problémů zdravotní nezávadnosti materiálů a výrobků používaných ve vodárenství, ale též hygienu koupališť a obecného užívání vod.

Užším rozsahem se na veřejné správě podílejí též **Ministerstvo dopravy** v otázkách plavby na povrchových vodách (též prostřednictvím Státní plavební správy) a **Ministerstvo obrany** při výkonu veřejné správy podle vodního zákona ve vojenských újezdech.

Kraje - jak již bylo zmíněno – řeší zejména problematiku vodohospodářského plánování a vymezenou vodoprávní část, zejména pak jsou odvolacím orgánem pro rozhodování úřadů obcí s rozšířenou působností.

Kromě veřejné správy působí v odvětví vodního hospodářství řada dalších subjektů, z nichž některé mají charakter výrobní, jiné jsou odborné instituce podporující.

Svou velikostí a zásadním významem patří k nejdůležitějším **státní podniky povodí**. Je jich celkem pět: **Povodí Labe, Povodí Vltavy, Povodí Ohře, Povodí Moravy a Povodí Odry**. Jejich zřizovatelem je Ministerstvo zemědělství a jejich úkolem je především správa, údržba a rozvoj vodních toků včetně objektů na nich (přehrad, jezů, stupňů atd.). Zajišťují též důležité úkoly v ochraně proti povodním. Mají zákonem vymezenou náplň činností charakteru odborné podpory veřejné správy. Příjmy těchto státních podniků tvoří z valné části platby za odběr povrchové vody (z vodních toků), dále prostředky z veřejných rozpočtů na ochranu proti povodním a na činnosti spojené s odbornou podporou veřejné správy. Státní podniky povodí spravují především významné vodní toky. Podstatnou novinkou je jejich postavení správců povodí.

Drobné vodní toky v zemědělsky využívané krajině, jakož i některá vodní díla zemědělského charakteru včetně tzv. hydromeliorační infrastruktury (závlahy a odvodnění) spravuje **Zemědělská vodohospodářská správa**, péči o drobné vodní toky v lesní krajině se zabývají **Lesy České republiky**.

Pod gescí Ministerstva životního prostředí působí další odborné instituce. Je to především **Státní fond životního prostředí**. Je to odborná agentura, která na základě každoročně vypisovaných programů posuzuje žádosti uchazečů a přiděluje prostředky na podporu investic

směřujících ke zlepšení životního prostředí. V odvětví vodního hospodářství se jedná především o výstavbu čistíren odpadních vod, případně jejich rekonstrukce a inovace tak, aby vyhověly aktuálním zákonným požadavkům. V omezeném rozsahu a určitých obdobích tento fond může podporovat i doplňování a obnovu kanalizačních sítí, a to zpravidla tehdy, když se tím docílí lepšího využívání čistíren odpadních vod. Státní fond životního prostředí je též agenturou, která je kompetentní pro styk s některými zahraničními zdroji směřujícími k podpoře investic do životního prostředí.

Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. M. je odborná instituce špičkové vědecké úrovně. Má dlouhou tradici - byl založen již počátkem 20. let a po celou dobu existence až dodnes disponuje odbornými kapacitami, schopnými řešit složité a neobvyklé vodohospodářské problémy, a to jak konkrétní tak i koncepční. Plní úlohu odborné podpory pro Ministerstvo životního prostředí, je zpracovatelem valné části studií pro koncepční dokumenty. Kromě toho provádí výzkum zaměřený na hydrauliku, vodohospodářské technologie, ale též i charakteru ekonomiky odvětví a odpadového hospodářství. Má kromě pražské centrály svoje pobočky v Brně a v Ostravě.

Český hydrometeorologický ústav kromě své nejznámější náplně – sledování a předpovídání počasí též mj. např. monitoruje jakost a množství podzemních vod a řeší problematiku povodní vč. příslušných měření a výpočtů. Vykonává předpovědní povodňovou službu.

V odvětví vodního hospodářství působí i velké množství podnikatelských subjektů, zejména **obchodních společností** a živností. Jsou to různé projekční, inženýrské, provozatelské a dodavatelské firmy. Řada těchto firem vznikla privatizací bývalých státních podniků, často s účastí zahraničního kapitálu. Existuje ale i velký počet nových firem střední velikosti, které se na trhu dobře etablovaly a jsou srovnatelně úspěšné se svými konkurenty. V této souvislosti je nutné připomenout, že vodní hospodářství je odvětvím patřícím do veřejného sektoru, to znamená, že jeho řádné fungování je věcí veřejného zájmu. Z toho důvodu také podnikání v tomto odvětví je zahrnuto do **režimu veřejných zakázek** a je takto i zákonem upraveno.

3. Poplatky a ceny ve vodním hospodářství

Poplatky ve vodním hospodářství mají za cíl získat prostředky, které mají být prioritně použity na úhradu některých nákladů spojených buď s výkonem veřejné správy nebo s podporou rozvoje odvětví.

Zákon 254/2001 Sb. (vodní zákon) stanoví v § 88 až 103 tyto poplatky:

- *Platba za odebrané množství podzemní vody.* Této platbě podléhají veškeré odběry podzemních vod nad 6000 m³/rok nebo 500 m³/měs. s výjimkou čerpání podzemních vod pro získávání tepelné energie a čerpá-li se podzemní voda k sanačním účelům (ke snížení jejího znečištění). Zákon stanoví i systém placení záloh, měření a poplatkových přiznání. Tento poplatek spravuje finanční úřad (50% je příjmem státního rozpočtu, 50% Státního fondu životního prostředí).
- *Poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových.* Platí se jednak za vypouštění množství vod, jednak za znečištění. Znečištění je zpoplatněno na základě 9 ukazatelů jakosti, pro něž zákon stanoví limity pro zpoplatnění a sazby za kg vypouštěného znečištění. Zákon též podrobně určuje způsob měření množství i jakosti

vypouštěných odpadních vod, přičemž stanoví i pravidla a oprávnění k provádění měření. Také u těchto plateb je zaveden systém poplatkových příznání a záloh. Obdobně jako u předchozí zákonné úpravy je možný odklad placení těchto poplatků pro subjekty, které zahájily práce na čistírně odpadních vod, nebo jiných opatření, které povedou ke snížení vypouštěného znečištění. Odklad může činit až 80% výše poplatků na dobu provádění stavby a jejího zkušebního provozu. Po splnění zákonných podmínek může být odložená část poplatků prominuta. O odkladu, příp. prominutí části poplatků rozhoduje vodoprávní úřad. Tento poplatek spravuje finanční úřad a je příjmem Státního fondu životního prostředí.

V době zpracovávání tohoto textu se projednává v Parlamentu novela vodního zákona, která by měla kompetence v oblasti shora uvedených poplatků změnit. Doporučuje se sledovat internetovou stránku Ministerstva zemědělství.

- *Poplatek za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních.* Tento poplatek činí 3500 Kč/rok pro každý jednotlivý případ a jeho správcem je obec. Poplatky se však nevztahují na rodinné domy, které odpadní vody čistí na povolenou úroveň, na vypouštění minerálních vod a vody ze sanačních vrtů.
- *Platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí.* Tato platba se vztahuje na odběry povrchové vody, stanovuje a vybírá ji správce vodního toku. Platí se za odběry větší než 6000 m³/rok nebo 500 m³ za měsíc. Sazby tohoto poplatku se určují zvlášť pro průtočné chlazení parních turbin, pro zemědělské závlahy, zatápění umělých prohlubní a pro ostatní odběry.

Kromě shora uvedených plateb zákon umožňuje, aby stát poskytoval **finanční podporu** k úhradě opatření ve veřejném zájmu, zejména na činnost správy povodí, správu drobných vodních toků, sledování jakosti vod, stavební akce na vodních dílech apod. Tato podpora se řídí pravidly, jejich každoroční vyhlášení je svěřeno vládě.

Ceny ve vodním hospodářství se týkají především hlavních produktů oboru vodovodů a kanalizací. Jsou to cena pitné vody (**vodné**) a cena za odvádění a čištění odpadních vod (**stočné**). Podrobnosti k jejímu stanovení, k měření množství, k technickým podmínkám připojení na vodovod a kanalizaci a další údaje jsou uvedeny v zákoně č. 274/2001 Sb. o vodovodech a kanalizacích, zejména v § 20. Ceny vypočítává (jako věcně usměrňované) a vyhláší vlastníky vodovodu nebo kanalizace, ten má též právo na tržby podle těchto cen. Vlastník vodovodu nebo kanalizace však může na základě smlouvy touto agendou pověřit provozovatele vodovodu nebo kanalizace.

Vodné a stočné mohou být vyhlášeny buď jako cena jednosložková nebo dvousložková. Zákon č. 274/2001 Sb. dává přednost ceně jednosložkové, dvousložková cena se přípouští tehdy, pokud o ní rozhodne obec obecně závaznou vyhláškou nebo orgán vlastníka vodovodu, pokud v něm mají nejméně dvě třetiny hlasovacích práv obce. Pevná (paušální) složka dvousložkové ceny se stanoví buď v závislosti na kapacitě vodoměru, profilu přípojky nebo množství odebrané vody.

Vodné a stočné jsou ceny, které podléhají regulaci formou věcného usměrňování, neboť jde o ceny v prostředí lokálního přirozeného monopolu. Zásadou věcného usměrňování je, že do kalkulace ceny mohou být zahrnuty pouze oprávněné náklady přímo související se

zajišťováním produktu a přiměřený zisk. K tomu vydává Ministerstvo financí vždy na kalendářní rok cenový výměr uveřejněný v Cenovém věstníku Ministerstva financí.

Ostatní ceny ve vodním hospodářství, které nejsou tvořeny v prostředí monopolu jsou cenami tržními, resp. smluvními. Týká se to např. cen projektových a inženýrských prací, stavebních a montážních prací, prodeje materiálů a výrobků, čištění potrubí na zakázku, laboratorních prací, revizí, údržby a oprav soukromých vodohospodářských zařízení, dopravních výkonů a řady dalších služeb, které vlastník nebo provozovatel vodovodů a kanalizací může poskytovat a v rámci komplexní péče zpravidla nabízí.

V souvislosti s tím, že je vhodné se zmínit o **práci s veřejností** ve vodním hospodářství. Vzhledem k monopolnímu prostředí toto odvětví nepotřebuje reklamu, ale spíše propagaci a osvětu ve směru péče o životní prostředí. Nezanedbatelnou složkou marketingového působení vodohospodářských subjektů je vstřícné jednání se zákazníky na základě odborné úrovně a moderního pojetí těchto služeb.

4. Ekonomické externality v oboru vodovodů a kanalizací

Odhad **zvýšení** nákladů v důsledku nové legislativy se týká povinností, které zavádí nová legislativa a vyplývá jednak z nově zavedených poplatků, z růstu výše dosavadních poplatků a ze zavedení nových povinných činností pro vlastníka, potažmo provozovatele infrastruktury. Nezanedbatelný vliv má potřeba plnění implementačních programů souvisejících s připravovaným vstupem do Evropské unie. Přehled vlivu na cenu produktu v Kč/m³ dává tato tabulka:

Poplatky za odběr podzemních vod	0,70 – 2,30
Revize ochranných pásem, náhrady	0,80 – 2,60
Monitoring vodních zdrojů	0,02 – 0,05
Kontrola jakosti pitných vod	0,05 – 0,10
Poplatky za vypouštění odpadních vod	0,10 – 0,25
Majetková a provozní evidence	0,10 – 0,15*
Likvidace kalů	0,20 – 0,80
Administrativní náročnost	0,90 - 1,40
Realizace implementačních programů	0,80 – 2,40
Celkem	3,67 – 10,05

* Počínaje rokem 2004 se budou postupně (jen údržba databáze)

Je zřejmé, že dopad těchto neopomenutelných vlivů na cenu konečného produktu je značný a představuje cca 10 až 25%. To se s největší pravděpodobností promítne do poklesu poptávky a může tak nepříznivě ovlivnit efektivnost provozovaných systémů.

5. Základní faktografie odvětví

Vybrané údaje, které dávají základní orientaci v problematice.

Délka spravovaných vodních toků byly v roce 2001 celkem 76 000 km, z toho 15 421 km významných vodních toků ve správě podniků Povodí, dále 34 783 km v působnosti zemědělské vodohospodářské správy. Hodnota hmotného majetku oboru vodních toků je bilancována hodnotou 41,42 mld. Kč.

V oboru vodovodů a kanalizací je vývoj zřejmý z této tabulky:

Ukazatel / rok	1989	1993	1997	2000	2002	
Obyvatel napojených na vodovod tis. %	8 537 82,4	8 751 84,7	8 866 86,0	8 952 87,1	9 156 89,8	
Obyvatel napojených na kanalizaci tis. %	7 501 72,4	7 521 72,8	7 537 73,5	7 685 74,8	7 899 77,4	
Potřeba vody v domácnostech l. os ⁻¹ . d ⁻¹ .	171	137	113	107	103	
Celková vyrobená voda Mil. m ³ . r ⁻¹	1 251	1 096	887	778	753	
Celková délka vodovodní sítě Km	44 305	45 579	48 219	53 288	56 273	
Průměrné vodné Kč/m ³	1,92	6,33	13,06	17,50	22,47	
Celková délka kanalizací Km	17 206	17 493	19 264	21 615		
Průměrné stočné Kč/m ³	-	5,62	10,03	14,05	17,22	

Podrobnější a aktuální faktografie je uvedena např. na nově zřízených internetových stránkách Svazu vodního hospodářství, které lze doporučit k hlubší a obsáhlejší informaci (viz Literatura č. 9).

Shrnutí

Vodní hospodářství je odvětví, které zahrnuje obor vodních toků a obor vodovodů a kanalizací. Obor vodních toků se zabývá správou a provozem říční sítě včetně správy povodí a objektů na vodních tocích. Je organizován do státních podniků Povodí. Obor vodovodů a kanalizací zajišťuje zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Je organizován diverzifikovaně, infrastruktura je převážně v majetku obcí nebo jejich svazků. Z hlediska provozování se uplatňuje jak smíšený, tak i oddělený model. Zásadní význam pro vývoj odvětví má nově přijatá soustava právních norem. V odvětví hraje významnou roli veřejná správa, která též reguluje přirozený lokální monopol. To se týká zejména věcného usměrňování ceny. V odvětví má nezanedbatelný ekonomický vliv soustava poplatků.

Kontrolní otázky:

1. Které obory zahrnujeme do odvětví vodního hospodářství?

2. Které orgány veřejné správy mají ve vodním hospodářství podstatný vliv a charakterizujte stručně jaký.
3. Charakterizujte stručně organizaci odvětví.
4. Které jsou nejdůležitější externí vlivy v oboru vodovodů a kanalizací?

Použitá literatura:

1. Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
2. Zákon č. 274/2001 Sb. o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích)
3. Zákon č. 401/2000 Sb. – Úplné znění zákona o zadávání veřejných zakázek
4. SOVAK – Ročenka 2001, ročenka Sdružení oboru vodovodů a kanalizací ČR, SOVAK, Praha, 2001, 327 s.
5. Internetové stránky Ministerstva zemědělství ČR <http://www.mze.cz>
6. Internetové stránky Ministerstva životního prostředí ČR <http://www.env.cz>
7. Internetové stránky Ministerstva zdravotních ČR <http://www.mzcr.cz>
8. Internetové stránky Státního fondu životního prostředí <http://www.sfzp.cz>
9. Internetové stránky Svazu vodního hospodářství <http://www.svh.cz>

Doporučená literatura:

10. Hlaváč, J. – Rektořík, J. – Skřídlovská, E.: Ekonomika a řízení technické infrastruktury, ESF MU Brno, 1996, 183 s.
11. Water Supply and Sewerage Systems in the Czech Republic. CD, Mze ČR, Praha, 2001, 3,92 MB.
12. Hlaváč, J. – Kopecký, S.: Objektivizace zjišťování efektivity provozu vodohospodářských systémů. SOVAK, č., roč. 2002.
13. Danube River Basin – Water Tariff Study, IAWD Wien, CD, 2002.
14. Hlaváč, J. et al. : Dopady nových zákonných norem do provozní oblasti v oboru vodovodů a kanalizací, stav ke konci r. 2002, Brno, VAS, CD 2003.
15. Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky. Stav ke dni 31.12.2002. Mze a MŽP Praha, 2003, 84 s.